

EUROPEISKA OMBUDSMANNEN

Europeiska ombudsmannen har till uppgift att utreda missförhållanden inom den verksamhet som bedrivs av EU:s institutioner, byråer och organ. Ombudsmannen ingriper antingen på eget initiativ eller efter klagomål som inlämnas av EU-medborgarna. Ombudsmannen väljs av Europaparlamentet för en hel valperiod.

RÄTTSLIG GRUND

Artiklarna 20, 24 och 228 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 43 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Ombudsmannens ställning och funktioner preciserades i ett beslut av Europaparlamentet av den 9 mars 1994 (EGT L 113, 4.5.1994, s.#5), ändrat genom parlamentets beslut av den 14 mars 2002 (EGT L 92, 9.4.2002, s. 13) och den 18 juni 2008 (EUT L 189, 17.7.2008, s. 25). Beslutet fattades efter yttrande från kommissionen och godkännande från rådet. Ombudsmannen antog sedan genomförandebestämmelser för detta beslut. Förfarandena för att välja och avsätta ombudsmannen fastställs i artiklarna 219–221 i parlamentets arbetsordning.

MÅL

Europeiska ombudsmannen inrättades genom Maastrichtfördraget (1992) och ska

- ge medborgarnas rättigheter ett bättre skydd mot administrativa missförhållanden inom EU:s institutioner och organ eller byråer och
- på det sättet förbättra insynen i och den demokratiska kontrollen av EU-institutionernas beslutsfattande och förvaltning.

A. Ställning

1. Val
- a. Krav

Ombudsmannen måste

- uppfylla villkoren för utövandet av det högsta domarämbetet i sitt hemland eller ha den kompetens och de erfarenheter som krävs för att utöva ombudsmannens funktioner,
- vara fullständigt oavhängig.

b. Förfarande

Vid början av varje valperiod eller om ombudsmannen avlider, avgår eller avsätts ska Europaparlamentets talman begära nomineringar till ämbetet som ombudsman samt fastställa en tidsfrist för ingivandet av dessa nomineringar. Nomineringarna måste ha stöd av minst 40 ledamöter av Europaparlamentet som är medborgare i minst två medlemsstater. Nomineringarna ska sändas till parlamentets utskott för framställningar, som ska undersöka om kraven är uppfyllda. Utskottet kan begära att få höra kandidaterna. Därefter ska parlamentet rösta om en lista med godkända kandidater. Ombudsmannen väljs med en majoritet av de avgivna rösterna.

2. Mandatperiod

a. Varaktighet

Ombudsmannen väljs av parlamentet efter varje Europaval för hela parlamentets valperiod. Han eller hon kan återväljas.

b. Skyldigheter

Ombudsmannen

- ska vara fullständigt oavhängig i sin ämbetsutövning, i EU:s och dess medborgares intresse,
- får vid fullgörande av sina uppgifter inte vare sig begära eller ta emot instruktioner från någon regering, någon institution, något organ eller någon byrå,
- ska avhålla sig från varje handling som är oförenlig med ämbetet, och
- får under ämbetsperioden inte åta sig någon annan politisk eller administrativ uppgift eller utöva någon annan verksamhet, vare sig avlönad eller oavlönad.

3. Avsättande

På begäran av parlamentet kan ombudsmannen avsättas av Europeiska unionens domstol om han eller hon inte längre uppfyller de krav som ställs för att utöva sina uppgifter, eller om han eller hon har gjort sig skyldig till allvarlig försummelse.

B. Roll

1. Tillämpningsområde

Ombudsmannen behandlar administrativa missförhållanden vid Europeiska unionens institutioner, organ eller byråer.

a. Ombudsmannen kan anse att ett administrativt missförhållande föreligger om en institution underlåter att iaktta följande:

- Grundläggande rättigheter.
- Rättsliga bestämmelser eller principer.
- Principen om god förvaltning.

Europeiska ombudsmannens utredningar gäller främst följande:

- Öppenhet och ansvarsutkrävande.
- Tjänstekultur.

- Respekt för processuella rättigheter.
- Korrekt användning av skönsmässiga bedömningar.
- Respekt för de grundläggande rättigheterna.
- Rekryteringar.
- God förvaltning av EU:s personalfrågor.
- Sund ekonomisk förvaltning.
- Etik.
- Allmänhetens deltagande i EU:s beslutsfattande

Ungefär en tredjedel av de utredningar som ombudsmannen utför varje år avser avsaknaden eller vägran att lämna information.

b. Undantag

Undantagen avser följande ärenden:

- Rättslig verksamhet vid Europeiska unionens domstol och tribunalen. Ombudsmannens utredningar av Europeiska unionens domstol avser endast dess icke-rättsliga verksamhet, till exempel upphandlingar, kontrakt och personalärenden.
- Klagomål på de nationella, regionala eller lokala myndigheterna, även när dessa klagomål avser EU-relaterade frågor.
- Verksamhet som bedrivs av nationella domstolar eller ombudsmän: Europeiska ombudsmannen är inte en instans som man kan vända sig till för att överklaga beslut som fattats av dessa domstolar eller ombudsmän.
- Förhållanden som inte tidigare har varit föremål för föreskriven administrativ behandling inom de berörda organisationerna.
- Klagomål riktade mot enskilda EU-tjänstemän i samband med deras uppträdande.

2. Hänvisade ärenden

Ombudsmannen ska företa undersökningar som han eller hon finner berättigade, antingen på eget initiativ eller till följd av klagomål som inlämnats av unionsmedborgare eller andra fysiska eller juridiska personer med hemvist eller säte i en medlemsstat och som antingen riktats till ombudsmannen direkt eller inlämnats genom en ledamot av Europaparlamentet, utom i fall där de fakta som läggs fram är eller har varit understödda rättsliga förfaranden.

3. Undersökningsbefogenheter

Ombudsmannen kan begära information från

- institutionerna och organen, som måste bevilja tillgång till de relevanta handlingarna, såvida det inte finns skälig grund för sekretess,
- tjänstemän och andra anställda vid EU:s institutioner och organ, som måste avlägga vittnesmål på ombudsmannens begäran även om de fortsatt är bundna av tystnadsplikt,

- medlemsstaternas myndigheter, som måste tillhandahålla all nödvändig information, med undantag för sådan information som inte får överföras enligt lagar eller andra författningar; även i det senare fallet kan dock ombudsmannen få ta del av informationen under förutsättning att han eller hon förbinder sig att inte sprida den vidare.

Om ombudsmannen inte får den begärda hjälpen ska han eller hon underrätta parlamentet, som då ska vidta lämpliga åtgärder. Ombudsmannen kan också samarbeta med sina motparter i medlemsstaterna, under förutsättning att det sker i enlighet med gällande nationell lagstiftning. Om det verkar som om informationen rör en straffrättslig fråga ska ombudsmannen emellertid omedelbart underrätta de behöriga nationella myndigheterna och Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (Olaf). Om så är lämpligt kan ombudsmannen också underrätta den EU-institution där tjänstemannen eller medarbetaren i fråga arbetar.

4. Undersökningsresultat

I den mån det är möjligt ska ombudsmannen överlägga med den institution eller det organ som berörs för att finna en lösning som tillfredsställer den klagande. Om ombudsmannen upptäcker fel eller försummelser hänvisas hans eller hennes rekommendation till institutionen eller organet i fråga. Institutionen eller organet har då tre månader på sig att lägga fram sin syn på saken inför ombudsmannen. Om ombudsmannen inte godtar den föreslagna rekommendationen, kan ombudsmannen upprätta en särskild rapport som ska överlämnas till Europaparlamentet. Europaparlamentet kan i sin tur utarbeta ett betänkande om ombudsmannens särskilda rapport. Därefter ska ombudsmannen underrätta den klagande om undersökningens resultat, om yttrandet från institutionen eller organet i fråga samt om sina eventuella egna rekommendationer.

C. Förvaltning

Ombudsmannen har ett sekretariat vars personal omfattas av de regler som gäller för tjänstemän och andra anställda inom Europeiska unionen. Chefen för sekretariatet utses av ombudsmannen.

D. Verksamhet

Den första ombudsmannen, Jacob Söderman, tjänstgjorde under två mandatperioder, från juli 1995 till den 31 mars 2003. Under hans mandatperiod godtog parlamentet (2001) "Kodexen för god förvaltningssed". Kodexen är förfaranderegler som tar hänsyn till de principer i europeisk förvaltningsrätt som ingår i domstolens rättspraxis. Kodexen är även inspirerad av nationell lagstiftning. När ombudsmannen undersöker om det har förekommit administrativa missförhållanden stöder han eller hon sig på kodexens bestämmelser. Kodexen är även ett hjälpmedel och en tillgång för EU:s tjänstemän och uppmuntrar till högsta tänkbara standarder inom förvaltningen.

Nikiforos Diamandouros var Europeisk ombudsman från april 2003 till den 14 mars 2013, då han avgick med verkan från och med den 1 oktober 2013. Den 11 juli 2006 lade ombudsmannen fram ett förslag om ändring av ombudsmannens stadga, vilket stöddes av utskottet för framställningar, parlamentet och rådet. Stadgan ändrades för att stärka och förtydliga ombudsmannens roll, till exempel när det gäller tillgång till

handlingar och överföring av sådan information till Olaf som skulle kunna omfattas av dess behörighet.

Den f.d. irländska ombudsmannen, Emily O'Reilly, tillträdde sitt ämbete som Europeisk ombudsman den 1 oktober 2013 efter att ha blivit vald av parlamentet under sammanträdesperioden i juli 2013. Hon gjorde ombudsmannens roll synligare genom att fokusera på frågor som tilldrar sig allmänhetens intresse, till exempel frågorna om hur man kan öka insynen i lobbyverksamheten, expertgrupperna, EU:s byråer (Europeiska gräns- och kustbevakningsbyrån, Frontex) och de internationella förhandlingarna (det transatlantiska partnerskapet för handel och investeringar, TTIP) och förbättra bestämmelserna om meddelarfrihet och Europeiska medborgarinitiativet. Efter valet till Europaparlamentet 2014 fick hon sitt mandat förlängt i fem år, och hon lovade att fortsätta att genomföra sin strategi för åren fram till 2019, vilken kretsar kring begreppen "inverkan, relevans och synlighet".

EUROPAPARLAMENTETS ROLL

Ombudsmannen är visserligen helt oavhängig i utövandet av sina funktioner men är ändå en parlamentarisk ombudsman. Detta är skälet till att artikel 228 i EUF-fördraget nämns i kapitel 1, som handlar om Europaparlamentet. Ombudsmannen har mycket täta förbindelser med parlamentet, som ensamt ansvarar för att välja, och be EU-domstolen att avsätta, honom eller henne och som även upprättar regler för hans eller hennes funktioner och bistår honom eller henne i undersökningar samt tar emot hans eller hennes rapporter. Varje år utarbetar utskottet för framställningar på grundval av arbetsordningen (artikel 220) ett betänkande om årsrapporten om ombudsmannens verksamhet. I dessa betänkanden har parlamentet upprepade gånger framhållit att EU-institutionerna bör samarbeta fullt ut med Europeiska ombudsmannen för att öka öppenheten i EU:s arbete och möjligheterna att utkräva ansvar, särskilt genom att genomföra hans eller hennes rekommendationer.

Ina Sokolska / Ottavio Marzocchi
10/2018

